

A tábla képe:

KOCKA MODELL

Anyagszükséglet:

6 db. 60×60 mm-es szürke lemez,
5 db. 25×60 mm-es könyvkötővászon,
1 db. 20×189 mm-es triplex lemez,
néhány db. 1,5 mm vastag szürkelemezcsík,
ragasztó.

Szerszámszükséglet:

rajzeszközök, kés, olló, fényonalzó, simítócsont, alátétlemez.

Műveletek:

kirajzolás az anyagon rajzeszközökkel,
lemez vágása egyenes mentén késsel,
vászon nyírása egyenes mentén ollóval,
lemez hajlítása karcolás mentén,
csukló készítése vászomból,
simítás, sajtolás.

Munkavédelem:

Fokozottan légy óvatos, ha hegyes szerszámmal dolgozol!

Dr. Várkonyi Nándor
főiskolai adjunktus

ÁTTEKINTŐ ISMÉTLÉS BIZONYÍTÁSSAL TÖRTÉNELEMÓRÁN

Általában az áttekintő ismétlő órák az ismétlő óráknak azon rendszerét alkotják, amely hosszabb korszakok, sőt az egész év anyagát tekinti át, akár év végén, akár év elején.

Feladatuk, hogy az év közben rögzített, summázott tételek újra felvetésével, új szempontok alapján fókuszba hozzák a tantervi anyag legfontosabb, a továbbhaladás szempontjából szükséges részeit; szorosan, a Tanterv követelményeit, a megjelölt feladatok megvalósításához szükséges tényeket, eseményeket, adatokat, részmegállapításokat, amelyeknek komplexuma adja végül is a tanulók történelmi műveltségét.

Menetük: a történelmi korszakból, amelyet közvetlenül előtte ismételtünk, kiemeljük azokat a legfontosabb tételeket, amelyek az ismételt kor értékeléséhez, végleges ismeretéhez szükségesek. Egy-egy ilyen tételről számoltatunk be egy-két tanulót, szem előtt tartva a történelemóráknak egyik fontos feladatát, nevezetesen a ki-fejzőkészség fejlesztését. Más tanulóval esetleg rajzoltathatunk; topográfiai anyagból, kronológiából feleltethetünk. A számonkérés megindításánál hívjuk fel az osztály figyelmét a pontos figyelésre. Figyeljék meg, mit mond rosszul a felelő, illetve mit hagy ki! Megfigyelésük alapján javítsák, egészítsük ki a feleletet, tegyenek fel kérdéseket! (E módon biztosíthatjuk az osztály maximális aktivitását, különösen úgy, ha elsősorban azokat szólítjuk, akik nem jelentkeznek.) Ne húzódozzunk a játékos formától sem: hívják egymást bajnivásra stb.

A tanár értékeli a számonkérést, majd kérdéseivel irányítsa a tanulók érdeklődését az ismétlendő új témakörre, fejezetekre, s rögzítse az óra tárgyát: pl. Áttekintjük a történelemnek azt a korszakát, amely a magyar nép kialakulásától a honfoglalásig tart. A megjelölt témát írja fel a táblára már ekkor, s ne később, hogy az végig ott legyen a tanulók szeme előtt.

A következő mozzanatban ismertesse az óra további menetét, majd az előzőleg jól átgondolt, s a már év közben leszögezett, de most újból megfogalmazott tételt írja a táblára.

A megfogalmazásnál vigyáznunk kell, hogy a tétel a bizonyításhoz elégséges alappal rendelkezze, és felvetése hozza működésbe a tanulók emlékezetét, gondolkodását; inspiráljon aktív munkára, nevezetesen a tények, állítások, ítéletek, események, adatok, egyszóval az érvek felsorakoztatására. Legyen tehát a tétel érdekes, figyelmet megragadó, olyan, ami a gyermeket közlésre készíti. Nem várhatunk mást tanulóinktól, mint azokat a fogalmakat, ítéleteket, tényeket stb., amelyeket a témakörben az egyes témák taglalásánál kellő alapossággal kialakítottunk, megvilágítottunk és bevettünk. Arra kell törekednie a tanárnak már az év folyamán, hogy az ismétlésnél egy-egy tétel bizonyításához a tanulók maguk, kevés ösztönzéssel hozzák az érveket. Ha ezzel az elgondolással a háttérben vezetjük a történelemórákat, az évvégi ismétlésnél könnyű dolgunk lesz. A tanulók valóban belső ösztönzésre, sokszor a megkívánható logikai rendet is megtartva, sorakoztatják fel az érveket. Fokozza az aktivitást, ha az igen jól sikerült szereplést ötössel jutalmazzuk, vagy azonnal, vagy az óra végén, amikor az osztály munkáját értékeljük. De biztassuk másképpen is a bátortalanokat! Biztató legyen szavunk, tekintetünk, mosolyunk; úzzuk el a féltékenységet, bátortalan-ságot!

A tanár pusztán az irányításra szorítkozzék, hogy a tanulók helyes sorrendbe rakják az érveket. Ne engedje ferde irányba terelődni a bizonyítást! Mutasson rá, miért nem jó egy-egy érv! Végeztetheti ezt tanulókkal is. Jól beválik az a gyakorlat, hogy amikor felsorakoztatják az érveket, közösen meghatározzák egy érvnek a logikai rendjét, vagy bírálóat alá vetik, van-e rá szükség, avagy nélkülözhető. A tanár kérdései elsősorban arra irányuljanak, hogy a bizonyítással valóban teljesejék ki a tétel igazsága. Ha tanulók nem sorakoztatnának fel minden érvet, amely szükséges a tétel teljes megvilágításához, akkor tegyen kérdéseket a hiányzó tényre, adatra vonatkozóan.

Nézzük a következő példát!

Az 5. o. történelmi anyagának év végi áttekintő ismétlésénél szerepelhet az I–V. fejezet feldolgozásánál a következő szempont:

1. *Az ősemlék is hozzájárult műveltségünkhöz.*

(A tétel lehetőleg mindig állítás, egész mondat legyen!)

A következő érveket várhatjuk:

- a) szerszámot, fegyvert készített;
- b) felfedezte a vadászatot;
- c) a halászatot;
- d) állatot szelídített;
- e) tüzet gyújtott;
- f) ércet olvasztott;
- g) melegedett, süttött, főzött;
- h) házat épített;
- i) festett, rajzolt, kőbe vésett;
- j) beszélt, énekelt, táncolt, mesélt stb.

Az egész évben jól vezetett osztály ezeket mind összegyűjti. Valószínű azonban, hogy fel kell tennünk a következő kérdést: Miért tudta mindezt megtenni?

„Közösségben élt” – zárul le az érvelés.

Zárótételként kialakíthatjuk újra a tételt, ha nem is teljesen azokkal a kifejezésekkel:

Az ősemler is hozzájárult műveltségünk kialakításához.

Milyen tételek vehetők fel a felvett témakörön belül az előbb bizonyított tétel kívül?

2. *Az ókori Kelet népei formálták ki az emberi kultúra jellegzetes vonásait.*

3. *A görögök átvették és továbbfejlesztették Kelet népeinek kulturális hagyatékát* stb.

Ezek a tételek a témakörök összefoglalásánál még évközben megfogalmazódtak. Tartalmuk áttekintése bizonyítással, vagyis az érvek felsorakoztatásával egyszerű és könnyű. Tulajdonképpen mit kell tennünk? Logikai meggyőzést kell végeztetnünk a felvetett tételnek, mint állításnak az igaz voltáról; az általános igaznak tényekkel, adatokkal való alátámasztásával, amit így ábrázolhatnánk:

Kétségtelen: a bizonyításnak nélkülözhetetlen logikai eszköze a következtetés, s annak eredménye, nem önmagáért, hanem a tételről való megbizonyosodásért. Pl.:

1. *A feudalizmusban jobb lett az emberek élete.*

Következtetéssel eljutunk állításokhoz:

vasélű ekét, vasfogú boronát használtak;

nyomásos gazdálkodást folytattak;

a jobbágy maga gazdálkodott,

többet termelt,

magának is több jutott — jobb lett az élete.

Következtetéssel jutottunk el tehát az egyik fő érvehz, amely tételünk igazságát bizonyítja.

2. *A feudalizmus haladóbb, mint a rabszolgaszolgatartó társadalom.* E tétel bizonyításánál a gondolkodás más alaptörvénye érvényesül: az ellentét törvénye, amikor szembeállítjuk a rabszolga és a jobbágy életét, s így jutunk el tételünk igazságához.

A tételek megfogalmazásánál bizonyos kompromisszumra kényszerülünk. Számításba kell vennünk a tudományos — felnőtt igényt és a gyermek igazságát. Feltétlen oda kell hatnunk, hogy az előbbi érvényesüljön, de a gyermek nyelvén. Pl.: A Rákóczi-féle szabadságharc áttekintésénél az előzményekre vonatkozó tételt megfogalmazhatjuk így is:

Az országot az osztrákok nyomorba döntötték, de megfogalmazhatjuk így is:

„Mit búsulsz kenyeres, mikor semmid sincsen?”

Mind a két megfogalmazást azonos érvekkel bizonyíthatjuk, mégis az utóbbi emberi közelségbe hozza a tanulókhöz a kor érző, szenvedő népét! A szabadságharc bukásának okait ismételve, fogalmazhatunk így is:

A társadalmi ellentétek is közrejátszottak a szabadságharc bukásában
De fogalmazhatunk így is:

„Vége vagyon böcsi a szegénylegényeknek”.

A témakör vagy fejezet áttekintéséhez szükséges tételek bizonyítása történhet közvetlenül, amikor magát a tételt bizonyítjuk egyenesen, és történhet közvetve, amikor a tételt bizonyító ítéleteket, tényeket, állításokat kell előbb bizonyítanunk, s majd ezekkel a beigazolt érvekkel bizonyítjuk tételünket. Pl.:

I. Bethlen alatt Erdély aranykorát élte

1. Gazdasági intézkedései emelték az ország jövedelmét

- a) visszaszerezte a fejedelmi birtokokat;
- b) kiviteli tilalmat rendelt a szarvasmarhára, viaszra stb.
- c) rendb hozatta a bányákat, fellendítette az ipart;
- d) jelentős kereskedelmet bonyolított a külfölddel;
- e) adókat, vámokat rendezte.

A lakosság jövedelme nőtt: jóléte emelkedett.

2. Hadserege kedvező békére kényszerítette a Habsburgokat

- a) erős, zsoldos hadsereget szervezett;
- b) a nép fiaira, hajdúkra, székelyekre támaszkodott;
- c) maga is részt vett a hadjáratokban;
- d) széleslátókörű politikus volt;
- e) területileg is növekedett Erdély.

A biztonság fokozta a termelést, a jólétet.

3. Emelkedett a műveltség

- a) kora egyik legműveltebb embere volt;
- b) tudósokkal vette magát körül;
- c) a magyar nyelv volt udvarában a hivatalos nyelv;
- d) főiskolákat alapított;
- e) tehetséges diákokat külföldre küldött tanulni.

A műveltség emelkedése magasabb életszínvonalra mutat.

Tehát Erdély valóban aranykorát élte Bethlen alatt.

Az áttekintő ismétlő órák egésze, felépítése deduktív jellegű. Nem jelenti azonban ez, hogy nem alkalmazunk vegyes bizonyítást, amikor is a tétel igazolása induktív és deduktív következtetéssel történik. Pl. (A török kiűzése után.):

1. *A kisémmizett magyarság fegyverre kényszerül*
nem állítják helyre az ország egységét;
idegen zsoldosok garázdálkodnak;
idegen kézre kerülnek az ősi birtokok;
a parasztságot emberi mivoltában gyalázzák;
teljessé válik az elkeseredés;

— — — — —
kedvező a politikai helyzet:

ujoncozás;

Hegyalján még izzik a parázs;

megindult a spanyol örökösödési háború stb.

A tanulók szeretik a bizonyítással vezetett áttekintő ismétlő órákat. Várják, örülnek neki. Sokan úgy érzik, megmutathatják tudásukat.

A tanár számára, ha a végső célt egész éven keresztül szem előtt tartotta, a bizonyítással vezetett ismétlés gyönyörűség. Felemelő érzés, amikor egy-egy gyermeknél a

gondolkodás fejlődésének nagyfokú emelkedéséről győződünk meg, amikor látjuk, hogy törekvésünk nem volt hiábavaló.

A bizonyítással vezetett áttekintő ismételés a tanulók tudásszintjének, történelmi műveltségének felmérésére igen jó módszer mind az év végén, mind az év elején.

Az éttekintő ismétlő órák bizonyítással való vezetésének bemutatott módjával az ismétlések eléggé szétfolyó tartalmi és formai helyzetében támpontot szeretnék nyújtani a történelemtanítás érdekében. A 6. osztály anyagából mutatok be bizonyítással vezetett áttekintő ismétlő órát, az egyetemes történelmi rész I., III., és VII. fejezetéből.

A tanmenetemben a következőket olvashatjuk:

Május 4 (1. ó.163.)

I., III., VII. fejezetek áttekintése (egyetemes történelmi rész, kapcsolva az 5. osztály anyagához.)

Cél: 1. Áttekinteni nagy vonásokban az egyetemes történelmet gazdasági, társadalmi, politikai és művelődési szempontból;

2. a fejlődés a történelemben is törvényszerű;

3. topográfiai tájékozódás készségének fejlesztése.

Fogalmak: megerősítése.

Módszer: bizonyítás — beszélgetés.

Eszközök: Az egyes fejezeteknél használt térképek, rajzok.

Képek a fogalmak megerősítésére.

Rövid személyény — amennyiben mód van rá idő szempontjából.

Irodalom: A fejezeteknél említettek.

AZ ÓRA MENETE

I. Bevezető rész

A) Számonkérés

1. egyéni: (előző órán helytörténeti kirándulás szerepel a tanmenetben, illetve a helytörténeti anyag rendezése, ha az idő nem volna kedvező).

Milyen történeti emlékei vannak városunknak (falunknak)? (Városi iskolákban a város történetének egy szakaszára kérdezzük rá.) Az osztály figyelmét a felelőre irányítjuk, felhíva a tanulókat, figyeljék, mit lehetett volna még a témával kapcsolatban említeni, illetve mit mondott hibásan.

A tanulók adhatnak fel kérdést a helység történelmi szakaszával kapcsolatos magyar történelemből.

(A tanár értékeli a feleletet.)

2. osztályfoglalkoztatás: A tanár kérdéseket ad a felvetett történelmi korszakból, majd kapcsolatot teremt az egyetemes történelmi megfelelő korszakával. Pl.: Milyen gazdasági viszonyok között élt ekkor Európa népe?

B) Előkészítés:

Mi jellemezte ezt a történelmi korszakot? (Kérdésekkel közeledünk a tanmenetben jelölt anyaghoz, majd megjelöljük az óra tárgyát.) Vajon milyen fejlődésen ment keresztül Európa a feudális világban? Most tehát az a feladatunk, hogy végigvizsgáljuk az egyetemes történelemnek azt a korszakát, amely a könyvetekben az I., III. és VII. fejezetben van leírva: A feudalizmus kialakulása, virágkora és felbomlása Európában.

C) Tárgymegjelölés:

Röviden: (táblára) *A feudális világ*
(áttekintő ismételés az I., III., VII. fejezetből)

11. Az áttekintés menete

(A tanár ismerteti, milyen módon vezeti az órát)

Az év folyamán megállapított tételekből ír a táblára, amit a tanulók a füzetbe írnak. Felhívja figyelmüket arra, hogy aki leírta, már keresheti azokat a tényeket, adatokat, amellyel a tételt bizonyítani tudja. Biztatásként említse, hogy a kimagaslóan jól szereplő tanuló már menetközben is kaphat 5-öst. Viszont a tétlenkedő, aki nem vesz részt kellően a munkában, egyest szerezhet.

Az első tétel a tárggyal kapcsolatban ez lehet:

1. A feudalizmus alapján különbözik az előző társadalmaktól

(a tanulók a füzetbe írják)

A tanár vár egy-két pillanatot, majd figyelmezteti a tanulókat, hogy tartsák be az időrendet, ami hamarabb volt, azt mondják előbb.

Várhatjuk a következő érveket:

- a) a hatalom alapja a föld volt;
- b) a jobbágy termelészükszükséglettel rendelkezett;
- c) eleinte önálló gazdálkodás folyt;
- d) kialakult a pénzgazdálkodás stb.

A tanár kérdései ráirányítják a figyelmet arra, hogy a gazdasági életben jelentős változás állt be, ami az előző társadalmakban másként volt, majd értékelheti az osztálymunkát, s felveti a következő tételt: (táblára)

2. A társadalom szerkezete változik, de a kizsákmányolás megmarad

(a tételnek a füzetbe való íratása után következik a bizonyítás)

- a) ez a társadalom is osztálytársadalom;
- b) két alapvető osztályból áll: földbirtokosok és jobbágyok;
- c) a hatalom a földbirtokosoké, a munka a jobbágyoké;
- d) a társadalom szerkezetére a hűbéri láncolat jellemző: hűbérurak, hűbéresek;
- e) a jobbágyot rengeteg teher nyomja.

Változik tehát a társadalom, de a kizsákmányolás csak más formát ölt, megmarad.

A következő tétel:

3. A feudalizmus haladóbb, mint az előző társadalmak (táblára)

(a tanulók miután ezt is beírták a füzetbe, sorolják az érveket)

- a) fejlettebb eszközökkel többet termelnek;
- b) emelkedett a tömegek életszínvonala;
- c) a rabszolganak *nincs*, a jobbágnak *van*
szabadsága,
vagyon,
joga,
kedve
a termeléshez.

A feudalizmus tehát haladóbb, mint az előző társadalmi rendszerek, mert biztosítja a tömegek jólétét.

A következő tételknél is hasonlóan járunk el, felírjuk a táblára, a tanulókkal a füzetbe íratjuk.

4. Európában általánossá válik a feudális rendszer

(e tételnél állandóan használják a térképeket)

- a) Nyugaton kialakul:
  - Franciaország,
  - Németország,
  - Angolország,
- b) Közép- és Kelet-Európában:
  - Csehország,
  - Morvaország,
  - Lengyelország,
  - Magyarország,
  - Kijevi Fejedelemség.

c) Dél-Európában:

Bulgária,
Bizánc,
Itália,

Arab bir. spanyolországi része.

Tehát Európa minden részén a feudalizmus az úr.

5. *A termelés fejlődése kedvezően hat a műveltségre*

a) a termelés növekedése jólétet biztosít;

b) a jólét, gazdagság elősegíti a művelődést;

c) fejlődik az irodalom, bár latin nyelvű, egyházas; (kódex);

d) a lovagi költészet a nemzeti műveltséget segíti kibontakozni (szeml.: lovag, lovagvár);

e) festészet: freskók, üvegfestészet;

f) városok fejlődése: építészetben hoz újat:

román,

gör stíl (a tanuló kiválasztja).

Emelkedik tehát a műveltség.

6. *„Míg Éva szőtt és Ádám kékét bordott,*

Ki látott akkor lovagot és lordot?”

a) a fokozódó kizsákmányolás következtében a parasztság helyzete tűrhetetlenné válik;

b) a parasztság védekezik:

megtagadja a szolgáltatást,

nem megy robotra,

elszökik,

fegyvert fog;

c) megindulnak a parasztháborúk;

d) nincsenek meg a feltételek;

e) a parasztháborúk elbuknak.

7. *A névleges királyi hatalom erős központi hatalommá fejlődik*

a) a feudális urak elhatalmasodnak — feudális anarchia dűl;

b) a királyi hatalom csak névleges;

c) a fejlődő polgárság szembekeverül a feudális urakkal;

d) király és polgár összefog;

e) megtörik a nagyurak erejét;

f) kialakul a központosított királyi hatalom.

8. *A technika és a felfedezések hatására megindul a feudalizmus bomlása*

a) új találmányok fokozzák az árutermelést;

b) általánossá válik a pénzgazdálkodás;

c) fejlődik a tudomány, csökken az egyház tekintélye;

d) megindul a harc az aranyért;

e) új területeket fedeznek fel, özönlik a kincs;

f) manufaktúrák, új kereskedelmi utak gazdagítják a polgárságot;

g) a polgárság hatalomra tör: első támadása a reformáció, döntő csapás a feudalizmusra. Nem várhatjuk, hogy a tanulók minden ténnyt, adatot, megállapítást stb. maguktól hozzanak. Kérdésekkel irányítjuk őket a helyes érvekhez, de biztosítjuk a lehető legnagyobb önállóságot a megfogalmazásban, s fogadjuk azt el, ha fedi az elgondolásunkat.

III. *A tanár lezárja az órát*

Rámutat a fejlődés fokozataira: kialakulás — virágzás — felbomlás.

Hol vertek észre hasonló változásokat? (a természetben)

Mit lehet tehát megállapítani?

A feudalizmus, mint társadalmi rend alá van vetve a fejlődés törvényeinek.

Az órán tanúsított munkát értékeljük: együtt az egész osztályét és a kiemelkedően jól és rosszul szereplőket.

Feladat: A tankönyv I., III. és VII. fejezete végén levő kérdéseket nézzék át, s próbáljanak válaszolni azokra.

TÁBLA

A feudális világ (áttekintő ismételés az I., III., VII. fejezetből)

1. *A feudalizmus alapján különbözik az előző társadalmaktól.*
2. *A társadalom szerkezete változik, de a kizsákmányolás megmarad.*
3. *A feudalizmus haladóbb, mint az előző társadalom.*
4. *Európában általánossá válik a feudális rendszer.*
5. *A termelés fejlődése kedvezően hat a műveltségre.*
6. *„Míg Éva szőtt és Adám kévét hordott,
Ki látott akkor lovagot és lordot?”*
7. *A névleges királyi hatalom erős központi hatalommá fejlődik.*
8. *A technika fejlődése és a felfedezések hatására megindul a feudalizmus bomlása.*

Turai Kálmán
gyakorló általános iskolai igazgató

BÉLYEGGYŰJTÉS A BIOLÓGIAI ISMERETSZERZÉS SZOLGÁLATÁBAN

Az a nevelő, aki szíven viseli a reá bízott tanulók sokoldalú fejlődését, akinek tényleges célja, hogy diákjait szilárd ismeretekkel ruházza fel, az mindig igyekszik megtalálni azt a módszert, amellyel ez a célt el is érheti. Módszer pedig sok van. Ami az egyik tanulócsoporthoz bevált, az nem biztos, hogy a másiknál is sikert eredményez. Mindenképpen szem előtt kell tartani egy nagyon sokszor hangoztatott elvet: a tanulók életkori sajátosságait. Az általános iskolás korú gyermekek többségénél kialakul a gyűjtési szenvedély. Maguktól kezdik gyűjteni a gyufacimkét, gombot, szalvétát, jelvényeket, bélyegeket. A bélyeggyűjtés szervezett formában is folyik, talán a legelterjedtebb tanulóink körében. Éppen ezért támaszkodhatunk rá.

Egy-egy jól sikerült bélyeg szemlélete mindenkiben kellemes érzést kelt. A vele való foglalkozás feltétlenül fejleszti tanulóink fogékonyságát a szép iránt. Gondos kezelése ügyességüket formálja. Rendszerességre, kitartásra; türelemre és takarékosagra nevel. Bővítheti a tanulók politikai, kulturális stb. ismereteit, különösen ha megbeszéljük az ilyen tárgyú bélyegekkel kapcsolatos dolgokat, eseményeket.

Nem újkeletű törekvés az, hogy a bélyeget használjuk fel a biológiai ismeretszerzés szolgálatában is. Ezzel kapcsolatban rögtön le kell szögezni egy tényt; a bélyeg nem alkalmas biológiai objektumok szemléltetésére. Tárgyunk nem szorul ilyen kényszermegoldásokra, hiszen a természet bőven ellát bennünket élő anyaggal, az állam és a szaktanár szertárfejlesztő munkája pedig modellekkel, falitáblákkal stb.

Az sem lenne helyes, ha egy egész osztály számára kötelezővé tennénk a bélyeggyűjtést. Legfeljebb felhívhatjuk tanulóink figyelmét rá, mint ahogy ezt megteszi az „Elővilág 6” tankönyv szerzője is. Az eddigiekből következik, hogy a bélyeggyűjtéssel kapcsolatos ismeretszerzési lehetőségeket szűkebb keretek között — a biológiai szakkörben — kamatoztathatjuk.

Néhány szakköri tagot könnyen rábeszélhetünk arra, hogy gyűjtsenek flóra és fauna tárgyú bélyegeket, s az általuk megismert csoportosítás alapján helyezték el albumukba, függetlenül attól, hogy mely ország adta ki azokat. Középszkolában magasabb követelményt is állíthatunk tanulóink elé: a természetes rendszert kövessék gyűjteményük elkészítésénél.

Nehezebb, de megvalósítható az is, hogy bélyegek felhasználásával „növények és állati kártevők” táblákat készíttessünk tanulóinkkal. A táblákat magyarázó szöveggel, kiegészítő rajzokkal (pl. a kártevők elleni védekezés) láthatjuk el.

A fent említett két eljárást többen alkalmazzák szakkörünkben. Kevésbé ismert viszont a maximumkártyákhoz hasonló eljárás. Maximumkártyák esetében egy tájat, festményt stb. ábrázoló képeslapra ragasztják fel ugyanazt a tájat, festményt ábrázoló bélyeget. Ez megoldható növények és bélyegek felhasználásával is. Legyen példa rá a Magyarországon 1950 augusztusában megjelent virág sorozatban megtalálható tavaszi hérics (*Adonis vernalis* L.). Begyűjtjük, lepréseljük, majd felragasztjuk a növényt. Ellátjuk a lapot a megfelelő feliratokkal. Ugyanerre a lapra felragasztjuk a cellofánba csomagolt bélyeget. (A becsomagolt bélyeg nem rongálódik meg.) (L.: 1. ábra.)